

ÍNDEX

Pròleg.....	11
Introducció. Com va començar tot.....	15
Capítol 1. Arribada i viatge a l'oest.....	17
1. Primer contacte a la capital	19
2. Viñales i Pinar del Río, un lloc agradable.....	21
3. Terrazas de San Juan, bany reconfortant.....	25
4. Parc natural de Ciénaga de Zapata i Playa Larga.....	29
Capítol 2. Viatge a l'est.....	33
1. Baracoa, la ciutat més antiga de Cuba	35
2. Santiago, la segona ciutat més important.....	43
3. Carnaval, que no hi falti la música i alegria	47
4. Coneixem la història i la religió	51
Capítol 3. Viatge al centre.....	55
1. Camagüey, ciutat dels tinajones per guardar l'aigua	57
2. Santa Clara i el Che. Cayo Santa María encara verge	69
3. Cienfuegos, un port natural. Palmira, bressol dels afrocubans.....	75
4. Trinidad, ciutat colonial. Trobada amb un santero.....	81
Capítol 4. Coneixent Cuba més a fons	89
1. Passejant per diferents barris de la ciutat	91
2. Descobrint típics racons cubans	99
3. Els catalans que van anar a Cuba.....	107
4. La Habana Vieja, en reconstrucció.....	119

Annex. Un dia de regal al final del viatge.....	123
Epíleg. Compartir amb els cubans, quins valors m'ha transmès?.....	127
Nota de l'autora i agraïments.....	131

PRÒLEG

El llibre és un bon pretext i motivació per a viatjar a Cuba. La Conxita anima a fer-ho. També remarca, diverses vegades, la forma de viatjar, com conviure i compartir amb el cubans, sota el mateix sostre, ajudant-los en les seves febles economies i veient com l'intercanvi afectiu, intel·lectual i cultural és enriquidor a les “casas de arrendamiento”.

Amb la lectura de *Paisatges humans de Cuba* hem conegut el caràcter acollidor, afectuós, simpàtic, enginyós i solidari dels cubans. Viatgem imaginàriament de punta a punta d'aquesta illa que, vista sobre el mapa, sembla petita, però que no tothom podria fer amb bicicleta des de Santiago a l'Havana.

Les descripcions de paisatges i costums ens permeten “veure” de prop la geografia física i humana d'aquella gent. L'explicació de com es fan els havans pel *veguer*, la visita a la fàbrica de rom, o la descripció d'un dinar amb lleties, arròs, peix i pinya. Els complements de treball que un metge fa —fent de taxista— per poder tirar endavant o el coneixement de la *malanga*, aquell aliment que mengen els nens quan els desmamen.

En un país on tot va lent, també hi ha trobat l'autora coses a millorar: la neteja en molts llocs, els problemes dels transports i la distribució en general, les carreteres, la cartilla de racionament, la manca de respecte dels soldats americans envers els cubans, els “pispes”, que també n'hi ha, els que s'equivoquen a favor seu i volen prendre't el pèl, el to despectiu entre cubans quan hi ha divises pel mig... el deteriorament d'edificis i zones de valor, el turisme sexual amb nenes que es venen per quatre regals.

Aquestes característiques, aquests fets i aquestes vivències també han posat més al descobert la personalitat, els valors i gustos de la Conxita, autora sensible que es rebel·la quan s'imagina els esclaus treballant la canya de sucre i que protesta amb un crit de llibertat. Que no té por de res quan s'enfronta a gent desconeguda, paisatges llunyans, o és capaç de nedar estona amb aigües braves o al costat de dofins, un dels animals que prefereix.

L'obra, sense ésser un llibre d'història —tampoc no ho pretén—, va donant pinzellades que animaran al lector a aprofundir-hi. El seu entusiasme per la figura del “Che” Guevara, que ha anat augmentant en el curs del viatge. Parla poc, en canvi, de Fidel Castro i les seves peripècies per arribar al capdamunt.

Ens parla de figures com Maceo, Martí, Agramonte, Cisneros, Betancort, Guillem, etc., gent important d'aquell país, que han viscut guerres a l'engròs, l'esclavitud, les revolucions i dictadures.

En l'àmbit cultural i lingüístic ens ha convingut repassar mots i expressions que desconeixíem, ajudant a nodrir un millor vocabulari: la *guayavita*, el *veguero*, *mogotes*, *cimarrones*, *Oshum*, el *tocororo*, la *tiñosa*, la *jutia*, per anomenar-ne uns quans... Per tant, el lector s'endinsa en la cultura cubana, barreja d'ancestres indis, africans, espanyols, xinesos i americans, entre d'altres.

Punt i a part allò dels catalans a Cuba. Començant pel seu parent: Cayetano Tarruell, un home de molta empena i clarividència de vida, dels Bacardí en les begudes, dels Partagàs en els tabacs, d'Antoni M. Claret, que fou arquebisbe de Santiago, o de l'ascendència catalana d'alguns independentistes com José Martí —ídol dels cubans. També és interessant la descripció del treball escolapi a Cuba.

Acabem aquesta introducció al llibre *Paisatges humans de Cuba* recomanant al lector que el llegeixi a l'estil “caribeny” per tal d'assaborir-lo a poc a poc, com aquells fumadors que gaudeixen d'un havà.

Creiem que l'autora, en aquest llibre, s'ha trobat a ella mateixa tot viatjant i escrivint. A Cuba, ha confirmat que les grans coses són sempre senzilles.

Tant la preparació del viatge, les vivències durant el temps que hi inverteix, amb la descoberta de coses, costums, història, sentiments... Així com els relats que després plasma en els seus llibres, curosament editats, les xerrades de divulgació, entrevistes, etc., fan que aquells que gaudim dels seus escrits i testimonis hàgim constatat en ella una transformació gradual.

La veiem més activa, volenterosa, enèrgica, cercant la solidaritat entre persones de diferents creences, races, religions, color, grau de benestar i riquesa, en definitiva, cercant aquella pau i aquell camí de comprensió tan difícil en aquest món de contradiccions, tan avançat en determinades qüestions i tan encallat en d'altres.

Hi ha gent que és com és i seguirà igual d'aquí a deu anys. No haurà tingut l'encert d'aquesta jove escriptora, que un dia va perdre la por i els prejudicis i s'embarcà a l'aventura d'aconseguir una dimensió més plena d'ella mateixa, que, amb el seu testimoni aquí i als països que ha visitat, transmet unes gotes prístines de felicitat i coratge. Ella, que ha sabut educar bé dos fills.

Ella, que, com a mestra experimentada, sap que l'educació i els coneixements si no són intensament viscuts resultaran de poca vàlua. Ella, que ha posat els seus cinc sentits i les bones dots que té d'observadora al servei d'una causa noble com és la formació dels infants. Que ha procurat transmetre coneixements, tècniques i ha donat suport a altres mestres de països mancats de recursos que li han pagat amb un somriure i una abraçada.

Potser la persona que no ha tingut un camí de roses a la vida —també ella sap què són les angoixes i el patiment— és més capaç d'apreciar els valors de l'humanisme. Partint d'una senzillesa i un bon cor per arribar a afinar els arguments a l'hora d'escriure, buscant la frase adient, l'adjectiu més escaient i transmetre allò que cor i cervell li van dictant.

D'ella n'esperem més, encara. Pensem que és com l'excursionista que puja a la muntanya i s'adona que cada vegada té més perspectiva, que veu més enllà i gradualment retalla la distància que li queda fins al cim. A tocar, quasi, del blau del cel.

Amb afecte,

Salvador BATLLE GIRBAU
Novembre de 2011

INTRODUCCIÓ COM VA COMENÇAR TOT

Cuba és un país que sempre m'ha intrigat i el volia conèixer per mi mateixa. Estava atenta per quan sortís l'oportunitat d'anar-hi. L'amistat amb dos joves cubans, el Claro i el Joel, que feia dos anys col·laboraven amb l'escola, em va fer agafar més interès per aquest país. Finalment, va arribar el dia en què tot es va posar a favor del meu projecte. Vaig decidir obrir-me a l'aventura d'experimentar amb els meus propis sentits les vivències i sensacions que ens podíem transmetre convivint i compartint plegats.

Tinguérem diverses trobades amb els amics cubans i la Dolors, companya d'altres rutes. Ells ens van proposar un recorregut pel país amb autobús i ens van buscar cases per allotjar-nos i així poder ajudar econòmicament les famílies cubanes. Ens van donar algunes adreces de contactes entre elles d'amics seus. D'altra banda, vaig connectar amb la Margarita, una senyora cubana que fa un temps es va casar amb un català. Ella també ens va donar l'adreça d'una amiga seva que vivia a l'Havana i treballava en una empresa de transport per turisme.

Vaig parlar amb l'Eduard Pini, amic escolapi. Havíem estat junts a la mateixa escola de Sabadell i ja fa uns quants anys viu a la ciutat de Guanabacoa, al costat de l'Havana, portant un projecte de biblioteques, esplai i diferents cursos de formació. És un bon coneixedor del país. Il·lusionada, busco informació en llibres, guies i persones que hi havien estat.

Finalment, el 13 de juliol de 2010, empenquérem la ruta per Cuba que va durar vint dies. Decidírem recórrer tota l'illa. Només agafarem un vol intern de l'Havana a

Baracoa. La resta ho férem amb autobús de Vía Azul i taxis. Ens allotjàrem en cases particulars.

Ara, quan he tornat de Cuba em poso a escriure aquest llibre. Faig una valoració del viatge i puc dir que ha estat enriquidor. El més interessant és conviure i compartir amb els amics cubans. El fet de viure amb les famílies ha fet que conegui més a fons com són. Les cases on he estat acollida eren netes i la gent és molt amable. He tingut xerrades interessants, com veureu. M'encanta el seu caràcter i la seva manera de ser tan positiva, malgrat que la vida no la tenen fàcil. Els cubans que he conegut són simpàtics, alegres i acollidors. Quedo sorpresa de la facilitat que tenen per arreglar les coses. *“Todo lo resuelven”*.*

Per a mi ha estat un dels viatges més complerts a tots nivells: persones que he conegut, caràcter alegre i positiu dels cubans, paisatges verges, descoberta del passat dels catalans i concretament de la meva família.

Dins meu canto “el meu avi va anar a Cuba” i m'emociono. Entenc que els catalans que varen tornar ho fessin enyorats i construïssin les cases d'indians. A mi també m'han tocat el cor i una part meva s'ha quedat allà, és com la meva segona llar, allà hi tinc bons amics. Us animo a que viatgeu a Cuba.

* És una expressió que durant el viatge l'he escoltat una infinitat de vegades. El poble cubà té capacitat per resoldre conflictes quotidians i un gran esperit de supervivència.

CAPÍTOL 1
ARRIBADA I VIATGE A L'OEST

PRIMER CONTACTE A LA CAPITAL

Ja hem arribat a l'Havana, capital de Cuba. El viatge ha anat molt bé, perquè ens ha tocat anar al pis de dalt de l'avió, de classe preferent. Estàvem a primera fila i podíem estirar les cames. A més, el menjar era bo. Per la finestra he vist els núvols, que feien dibuixos molt bonics. Sempre que volo em sento bé observant tot el que hi ha allà baix. M'ajuda a sortir de mi mateixa i a veure'm més objectivament. El món es fa petit. El viatge ha passat ràpid, ja que he estat una bona estona llegint sobre Cuba. Al costat teníem una senyora francesa que anava a fer d'animadora d'un grup de canadencs a Cayo Coco i ens ha donat conversa una bona estona, explicant-nos moltes coses de Cuba. Cada vegada estic més il·lusionada per aquest país.

En arribar a l'aeroport de l'Havana hem hagut de fer una hora de cua perquè ens miressin el passaport. Quan hem anat a buscar l'equipatge hem trobat les nostres maletes a terra, algú les havia baixat de la cinta transportadora. Almenys aquí no hem perdut temps. En sortir hem vist una parella que ens estava esperant. Eren l'Adys i el Javier, amics del Claro, que ens venien a rebre. Ens han acompanyat a fora on hi havia un veí seu que ens esperava amb el seu cotxe. Quan l'he vist tan atrotinat m'he espantat una mica. La porta estava encallada, el vidre no s'obria, la tapisseria estava feta malbé. A més, el conductor ha estat molta estona parlant amb un policia, semblava que li demanava permisos i crec que no els tenia. Finalment han arribat a un acord i decidim marxar. Em pensava que no s'engegaria quan he vist que feia el pont, però ho ha aconseguit! Tal com em van dir, a Cuba "*todo lo resuelven*". Quan per fi estic asseguda

obro la finestra i em ve una bafarada de calor a la cara i m'ofego una mica, i això que són les set de la tarda. Ens diu que el recorregut durarà mitja hora fins a l'Havana. Llavors recordem que no hem tret diners i ens proposen que anem a l'hotel Nacional. Allà ens diuen que ja han tancat i llavors anem a un caixer i no funciona.

Per fi arribem a l'edifici de pisos on estarem acollides, que està situat al costat del Malecón. Pugem en un ascensor vell que fa molt soroll, costa d'obrir la porta i no les tenim totes. Ens rep la Marta i ens ensenya l'habitació on dormirem. És interior, hi ha un llit de matrimoni i un d'individual. Té una petita nevera i un aparell d'aire condicionat. Hi ha un lavabo al costat a compartir amb els de l'altra habitació. És senzilla però correcta, ja que té el mínim que els demanen a les cases d'arrendament de divises. El que m'agrada més és que el menjador té un balcó amb vistes al mar. Quan li diem a la Marta que no hem pogut fer el canvi, ens deixa cent cuc, la moneda que han d'utilitzar els estrangers que vénen a Cuba. L'euro aquí no l'accepten. Quan sortim passem pel Malecón en el moment en què es pon el sol, és un passeig plaent i s'està fresc. El Javier i l'Adys ens proposen anar a sopar a un restaurant que està a la torre més alta, on hi ha una bona vista de l'Havana de nit. Quan pugem a dalt es veu gran part de la ciutat, però constato que està poc il·luminada, comparat amb Barcelona. Aquí els llums van escassos. Quan ens porten la carta ens quedem parats dels preus, és molt car i tenim pocs cuc. Demanem un plat per cadascú i ens arriba just. Durant el sopar ens expliquen que viuen junts al pis amb la mare del Javier, perquè el seu pare treballa a Madrid i els envia diners. Sort en tenen d'aquesta ajuda i tot i així han de comptar molt. En sortir passem pel carrer de la Rampa, on trobem dibuixos d'artistes pintats a terra. Hi ha música i molt ambient!